TOMISLAV KAUZLARIĆ

kulturni centar beograda

Likovna galerija
Kulturnog centra
Beograda

6. — 19. III 1979.

TOMISLAV KAUZLARIĆ

Skulptura

Savremena kretanja
Sveska br. 97

SAVET GALERIJE:

Siniša Vuković
Olja Ivanjicki
Ljubodrag Janković — Jale
Miodrag Miša Popović
Boško Risimović — Risim

Izdaje: Kulturni centar Beograda
Katalog uredila: Ljiljana Popović
Fotografije: More Silvester, Milena Maoduš
Štampa: Škola za industrijsko oblikovanje, Beograd, Krupanjska 3
Tiraž: 300

IZAZOV ANTI-SKULPTORSKOG MATERIJALA

Krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina, generacija mladih beogradskih vajara, kojoj pripada i Tomislav Kauzlarić, osetila je potrebu i snagu da u likovni život unese neke nove komponente koje bi pomerile ustaljena viđenja o statusu umetnika, njegovom prisustvu u društvu, njegovom kreativnom doprinosu. Svaki od njih tragao je sopstvenim putevima, iznalazio ishode, nudio rešenja. Kada je 1973. godine Kauzlarić, posle samostalne izložbe u Salonu Muzeja savremene umetnosti, započeo svoja istraživanja u novinskom papiru, činilo se u prvi mah da je u pitanju samo revolt ili prkos svim materijalnim, psihološkim, prostornim, vremenskim omeđenostima — lične i opšte prirode. Prošlo je nekoliko godina, čutnja i sumnja su raznete: već prvo izlaganje nekoliko manjih projekata na izložbi grupe 10 PLUS u galeriji Kolarčevog univerziteta 1977. godine[1] pokazalo je da je Kauzlarić u stanju da putem koji je izabrao prevaziđe duhovne i tehničke sputanosti, da uprkos nedostatku uslova i sredstava za rad, nije sprečen da stvara. Ponuđen kao spas, prihvaćen kao bekstvo i kao protest, novinski papir, koji je jedini stajao Kauzlariću na raspolaganju, okupirao je umetnika u potpunosti. On mu je prišao sa ambivalentnim osećanjem da je to anti-materijal koji ruši pojam klasičnog sredstva skulpture, pojam koji je njen sinibol i neraskidiva komponenta, ali istovremeno i sa osećanjem da taj novi, do tada nekorišteni materijal nagoveštava neslućeni repertoar mogućnosti za realizaciju oblika.

Niklo na iskustvima konceptualnih istraživanja gde je primat ideje nad materijom i materijalom podrazumevao napuštanje klasičnih i korišćenje novih medija, svako novo sredstvo izraza nosilo je sa sobom i novu problematiku: suština problema koju je inicirao novinski papir odnosi se ne samo na pitanje kvaliteta materijala, već i na njegov smisao i pojam. Za novine se vezuje ideja trenutačnosti, aktuelnosti, u stvari efemernosti, kojoj se Kauzlarić suprotstavlja nudeći nove osobenosti, anti-korozivan i anti-potrošački pojam skulpture. S druge strane, novinski papir je moguće shvatiti i kao industrijski proizvod koji se tako priključuje registru modernih sredstava koje Kauzlarić gotovo isključivo i koristi. Dijapazon njegovih materijala nije širok: bojeno drvo, aluminium, plastične mase, a samo po izuzetku kamen.[2]

Netrajnost novinskog papira opovrgnuta je Kauzlarićevim istraživanjima i smisaono — stvoreno je delo trajnih vrednosti, a isto tako i tehnološki — papir je dobio svojstva čvrstog materijala, zadovoljena je dakle jedna od osnovnih premisa skulpture, pri čemu stručnjaci tvrde da u normalnim uslovima skulptura od novinskog papira može da traje najmanje kao dva ljudska veka bez ikakvih konzervatorskih zahvata. To odgovara Kauzlarićevom iskazu da je za njega pravo merilo vremena ljudski vek, a u njemu prevlast snage ideje nad snagom materije, tačnije da materijal nije nikada isključivo merilo vrednosti: »Svedoci smo da i Partenon nestaje, kaže umetnik, ali nadživeće ga ideja onoga što je on značio i predstavljao«.

Tehničko-tehnološki proces izrade svojih novinskih skulptura, Kauzlarić je doveo do zanatske perfekcije i gotovo serijske izrade. On najpre odabira zdravu hartiju (što je bilo posebno važno u periodu kada je novine sakupljao po otpadima i

---

[1] Istraživanja u novinskom papiru izlagao je još i na izložbi Umetnost u Jugoslaviji 1970—1978. u organizaciji Jugoslovenske sekcije AICA u Sarajevu i Beogradu juna-jula 1978. i na izložbi Osam beogradskih umetnika — jedan mogući izbor na Radničkom univerzitetu »Radivoj Ćirpanov« u Novom Sadu januara 1979.

[2] U kamenu je radio fontanu sačinjenu od osamdeset elemenata i rešenje trga u Batočini, takođe u osamdeset elemenata okupljenih u deset grupa, u kombinaciji sa betonom.

dubrištima), uredno je slaže da bi se slegla pod sopstvenom težinom; posle izvesnog vremena je ravna i prorezuje po sredini lista, odbrojava šest listova, presavija ih po polovini, prepeglava, najzad iseca makazama prema šablonima i perforira radi provlačenja čelične osovine koja spaja izrezanu hartiju. Kada su isečci složeni do željene dimenzije, pritežu se zavrtnjima na čeličnim osovinama koje prolaze kroz novinski papir, a zatim se vertikalni ili horizontalni nizovi — karakteristični za celokupan Kauzlarićev opus — povezuju u celinu pomoću drvene konstrukcije, najpoželjnije od lipovog drveta jer se on najmanje krivi. Ova drvena struktura, u prirodnoj, ili češće u crnoj boji, prati nizove složenog papira i ne sme se shvatiti kao unutarnja armatura oko koje se gradi kompozicija, već kao prateći, spoljni elemenat koji uz svoju određenu funkciju da drži koherentnost papirne mase u određenom prostoru, ima i svojstvo grafičkog ili koloristićkog efekta, naglašava ritam kompozicije, prati crtežom prostorne odnose.

Iako joj umetnik ne pridaje primarni značaj, boja je jedna od neodvojivih komponenti Kauzlarićevog dela. Ješa Denegri je povodom samostalne izložbe 1967/68. godine u galeriji Kolarčevog univerziteta naisao[3] da, za razliku od objekata Ljerke Šibenik i Miroslava Šuteja koji poreklo svog interesovanja za bojenu skulpturu imaju u slikarstvu, kod Kauzlarića postoji pravo iskustvo rada upravo u skulpturi. To se odnosilo na njegova ranija interesovanja za skulpturu ludičkog tipa (Strašilo, Vrteška, Hipičigra, Divbuba iz 1967) kojoj je prethodila kratka faza sa simboličkim temama (Gotski idol, 1963) i serija Topografskih znakova (Grad-budućnjak, 1964/5), a iza koje je sledio niz objekata koji napuštaju svaku asocijaciju na svet prirode, zadržavajući pri tom ironičan i humorom ispunjen duh i maštovitost koji nadgrađuju tehnicistički senzibilitet modernog čoveka i modernog umetnika. Današnja Kauzlarićeva interesovanja za boju pretočena su u mirnija rešenja koja se zasnivaju na grafičkim efektima samog novinskog papira, tačnije na crno-belim odnosima uslovljenim gustinom štampe i nanete štamparske boje. Ujednačena sivkasta gama, puna prelaznih nijansi stvara optički plasticitet sasvim autonomnog značenja. Međutim, hromatski efekat je podstaknut i kompozicionom drvenom strukturom koja naglašava svetlo-tamne odnose. Kauzlarić je na pojedinim skulpturama unosio i šablone sa crvenim i crnim kartonom i papirom, ali izgleda da je pravi razlog što i dalje ne eksperimentiše sa ovim materijalom sasvim prozaične prirode: naše tržište mu ne pruža kvalitetan materijal ove vrste. U eksperimentalnoj fazi nalaze se i kombinacije sa kartonima drugih boja, što bi se moglo očekivati kao jedan od sledećih trenutaka njegovog rada. Novina je i skulptura od lepenke koja je ponudila robustnije tkivo, življu igru svetlosti i manju težinu celoj kompoziciji.

Modularni sistem, kao još jedna od konstanti Kauzlarićevog dela, pružio je niz mogućnosti kombinovanja i njegova prednost je ne samo u tome što omogućuje donekle racionalizovan automatizam rada, već i u tome što komponibilnost istih formi, numerički određena, obezbeđuje jedinstvenost doživljaja svake skulpture, pa i izložbe kao celine. Pri tome je u potpunosti zadržana izražajnost svakog pojedinačnog elementa i bogatstvo varijeteta iako su korištena samo tri šablona u nekoliko modifikacija, sa razmakom od četiri milimetra. Broj isečaka istog profila određuje kompozicionu shemu skulpture, njen plasticitet i ritam, igru mirnih i razigranih površina u čemu mogu da učestvuju i gledaoci na onim delima koja je Kauzlarić ostavio »otvorenim«. Komponenta igre ni sada nije zapostavljena. Kompoziciono jedinstvo modula kompaktno obuhvata prostor ne pružajući priliku da se asocira na lepršavost i efemernost upotrebljenog materijala. Upravo taj umetnikov afinitet prema čvrstini i njegova snaga da vlada materijalom, obezbedili su ekspresivnost njegovoj skulpturi koja permanentno uspostavlja dijalog izmedu statičnih i stabilnih ravnih površina s jedne strane, i zaobljenih, ritmički vrlo izbalansiranih volumena koji senzibiliziraju geometrizovanu formu, s druge strane.

[3] Umetnost br. 13, 1968, str. 110

Još jedna od konstanti Kauzlarićevog dela je i zadržavanje i dalje razvijanje određenih morfoloških rešenja koja se sreću još od 1967. godine kao detalji, dok danas predstavljaju celoviti istraživački potencijal. Upravo o tome je Marija Pušić i pisala.[4] »Kod njega se može analizirati kako se intuitivno naslućena rešenja naknadno formulišu u racionalan sistem, kako jedna kompoziciona shema ili oblik koji su mogli da deluju kao puka skulptorska egzibicija, u kasnijim realizacijama nalaze konceptualno opravdanje i uklapaju se u određenu kategoriju plastičkih istraživanja«. To se odnosi i na vertikalizam većine njegovih dela. Njime on uspešnije vlada prostorom, nudeći dinamične vizure u kojima nema slučajnosti i koje insistiraju da gledalac vodi svoj pogled ukrug. Možda je suvišno napominjati da zaokupljenost plastičnim problemima skulpture nikada nije podlegla drugim mogućim interesovanjima: nikakvi asocijativni motivi ne ulaze u delokrug njegovih preokupacija. Interesantno je međutim, da dugotrajna istraživanja u novinskoj hartiji, ogroman fizički posao uložen u svaki detalj njegovog rada, imaju i povratni uticaj na dela koje je u međuvremenu radio u drugim, »klasični« materijalima (za manifestaciju Prostor '76 i za fabriku Šinvoz u Zrenjaninu gde je ostvario do sada svoju najveću skulpturu Metalne krošnje 3,75 x 2,50 x 2,50 m), što pokazuje da ponuđena rešenja u novinskoj hartiji mogu da budu realizovana u bilo kom drugom materijalu — limu, drvetu plastičnoj masi. Oslobođenost od jezgra, razlistalost oblika, fleksibilnije tretiranje površina i nagoveštaj mobilnosti, ukazuju da su iskustva za ova dela nastala na nekom drugom, lakšem, savitljivijem, »poslušnijem« materijalu, kao što je, na primer, novinski papir.

U tom prilagođavanju materijalu, u gotovo arhetipskom korišćenju modularnog sistema, u principu građenja formi koje ne predstavljaju ni mimezu ni simbole stvarnosti ni kanone, već nude jedan novi svet savremene senzibilnosti, svet koji korespondira sa vremenom arhitektonike i urbanistike, Kauzlarić je celokupnim svojim angažovanim stvaranjem umetnik koji daje odgovore na svoje vreme. Njegova skulptorska forma rezimira uslove u kojima delo nastaje, umetnikovu ličnost, sredinu kojoj pripada, trenutak u kome nastaje, dajući u tom kontekstu mogućnost tumačenja sa stanovišta sasvim moderne poetike. Bogato tkivo ove skulpture, planski komponovano, maštovito rešeno do gotovo lirskih viđenja urbanih aglomeracija, u punoj ravnoteži ne-tradicionalno shvaćene ravnoteže mase, zapremine, kompaktne forme sačinjene od ne-kompaktne materije, čistota ritma i proporcija, dakle vitalnost svih elemenata njegovog dela rezultat su dugog, krajnje preciznog i dovršenog procesa u rastu dela kome prethodi pravo osećanje plasticiteta. Unutarnja energija kojom je on napojio svoja dela, kao da je sapeta i omeđena, tako da je njena ekspanzija zaustavljena i sačuvana, da bi kao preteća sila i snaga permanentno zračila.

Ova izložba je jedini pravi dokaz da stvaralačke potencijale ne remete spoljne sputanosti ni deklarativni programi. Čak i kada je postojala bojazan da učešće u grupi 10 PLUS od aprila 1973. do januara 1979. godine za Kauzlarića, pa i druge njegove saborce, može da predstavlja izvesno ograničavanje ličnih afirmacija u ime dragocenih ideja za opšte dobro, Kauzlarić je nalazio izlaze i u njih se sada ne sumnja.

Irina Subotić

[4] Predgovor za katalog samostalne izložbe, Salon Muzeja savremene umetnosti, mart-april 1973.

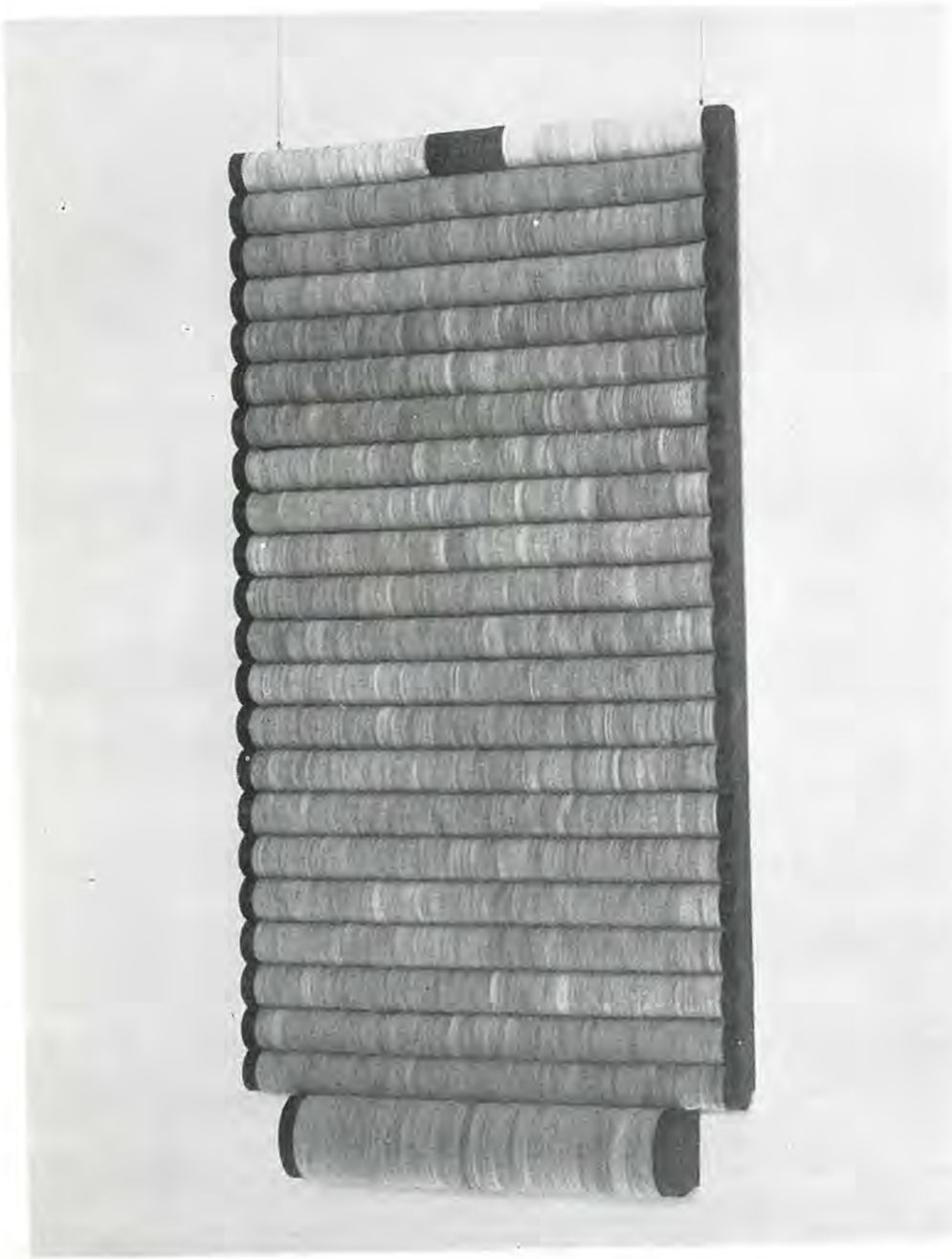

TOMISLAV KAUZLARIĆ, rođen 17. jula 1934. godine u Malinskoj na ostrvu Krku. Školu za primenjene umetnosti završio u Zagrebu 1955. Od 1957. do 1970. pohađao Akademiju za likovne umetnosti u Ljubljani, potom prelazi na Akademiju za likovne umetnosti u Beogradu, gde završava i specijalan tečaj 1965. godine. Član je Udruženja likovnih umetnika Srbije od 1964. godine.

Adresa: 11070 Novi Beograd, Otona Župančiča 44/IX-65, tel.: 605-654

SAMOSTALNE IZLOŽBE:

1967 — Beograd, Galerija Kolarčevog narodnog univerziteta
1969 — Beograd, Galerija Doma omladine
1973 — Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti
— Zrenjanin, Mala galerija
1979 — Beograd, Galerija Kulturnog centra Beograda

GRUPNE IZLOŽBE:

1964 — Beograd, Umetnički paviljon Cvijeta Zuzorić, izložba ULUS '64
— Beograd, Kalemegdan, Skulptura u slobodnom prostoru
— Beograd, Izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici, V oktobarski salon
1965 — Beograd, Umetnički paviljon Cvijeta Zuzorić, izložba ULUS '65
— Beograd, Izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici, VI oktobarski salon
1966 — Hag, Međunarodna izložba male plastike
1967 — Beograd, Umetnički paviljon Cvijeta Zuzorić, izložba ULUS '67
— Beograd, Izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici, Zagreb, Galerija moderne umetnosti, VIII oktobarski salon
— Beograd, Pionirski park, Skulptura u slobodnom prostoru
— Beograd, Beogradski sajam, III Trijenale likovnih umetnosti
— Ečka, Savremena galerija umetničke kolonije, XII izložba umetničke kolonije
— Poreč, VII anale
1968 — Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti, Pet beogradskih vajara
— Beograd, Galerija Kolarčevog narodnog univerziteta, izložba iz fonda galerije
— Subotica, Galerija likovnog susreta, VII likovni susret — Palić
— Zemlje Južne Amerike, Savremena jugoslovenska umetnost
— Beograd, Izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici, IX oktobarski salon
— Zagreb, Galerija Centar, Objekt i boja 1968.
— Sofija, Svetski festival omladine
— Beograd, Atelje 212, BITEF 2
1969 — Prag, Letnjikovac Belveder i Brno, Moravska galerija, Savremena jugoslovenska skulptura
— Rijeka, Mala galerija, izložba jugoslovenske selekcije — VI Bijenale mladih u Parizu
— Beograd, Pionirski park, Skulptura u slobodnom prostoru
— Pariz, Muzej moderne umetnosti, VI Bijenale mladih
— Beograd, Atelje 212, BITEF 3
— Ečka, Savremena galerija umetničke kolonije, XIV izložba umetničke kolonije
— Tršić, Vukov sabor
1970 — London, Hayward gallery, Jugoslovenska savremena skulptura
— Beč, Beogradska nedelja u Beču
— Beograd, Muzej savremene umetnosti, IV trijenale jugoslovenske likovne umetnosti
— Ečka, Savremena galerija umetničke kolonije, XV izložba umetničke kolonije
— Vela Luka, Međunarodni susret umetnika
1971 — Beograd, Galerija Kulturnog centra, Kritičari su izabrali 1970.
— Ečka, Savremena galerija umetničke kolonije, XVI izložba umetničke kolonije
— Ljubljana, Moderna galerija, Savremena srpska umetnost
— Prilep, fabrika CRN BOR, Internacionalni studio za plastiku u drvetu
1972 — Beograd, Galerija ULUS, izložba skulptura — predloga za Prostor '72
— Skoplje, Muzej savremene umetnosti, Savremena srpska umetnost
— Grac, Nova galerija, dela VII međunarodne slikarske sedmice u Štajerskoj 1972

— Subotica, Galerija likovnog susreta, XI likovni susret
— Beograd, Park sportskog centra — Košutnjak, izložba Prostor '72
1973 — Beograd, Galerija Kulturnog centra, Beogradska skulptura '72
— Beograd, Izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici, ULUS '73
— Novi Beograd, Galerija »11. april«, Majska izložba
— Beograd, Galerija Kulturnog centra, izložba skulptura — predloga za Prostor '73
— Murska Sobota, Izložbeni paviljon arh. Franca Novaka, Jugoslovenski bijenale male plastike
— Beograd, Park prijateljstva, izložba Prostor '73
— Venecija, Galerija Bevilacqua La Masa, dela VII međunarodne slikarske sedmice u Štajerskoj 1972
— Ečka, Savremena galerija umetničke kolonije, XVIII izložba umetničke
— kolonije
1974 — Zrenjanin, Mala galerija, izložba grupe 10 PLUS
— Subotica, Galerija Likovnog susreta, izložba grupe 10 PLUS
— Beograd, Galerija Kulturnog centra, dela VII i VIII međunarodne slikarske sedmice u Štajerskoj
— Sombor, Galerija Likovne jeseni, izložba grupe 10 PLUS
— Beograd, Galerija 73, izložba grupe 10 PLUS
— Beograd, Galerija ULUS, izložba predloga za Prostor '74
— Beograd, Galerija »11. april«, Majska izložba
— Beograd, Izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici, izložba ULUS '74
— Ljubljana, izložba dela VII i VIII međunarodne slikarske sedmice u Štajerskoj
— Beograd, Izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici, XV oktobarski salon
— Beograd, Park sportskog centra — Košutnjak, izložba Prostor '74
1975 — Novi Sad, Galerija Radničkog univerziteta Radivoj Ćirpanov, izložba grupe 10 PLUS
1976 — Beograd, Galerija ULUS, izložba skulptura — predloga za Prostor '76
— Beograd, Park Tašmajdan, izložba Prostor '76
— Atina, Solun, Savremena jugoslovenska umetnost
— Beograd, Galerija 212, BITEF 10, izložba Perspektive nove skulpture; ka pra-obliku i para-obliku
1977 — Beograd, Galerija Kolarčevog narodnog univerziteta, izložba grupe 10 plus
— Budimpešta, Kohó-és gépipar tehnika háza, povodom Nedelje Beograda u Budimpešti, izložba Beogradski umetnici
— Beograd, Galerija ULUS-a, izložba predloga za Prostor '77.
— Murska Sobota, Izložbeni paviljon arhitekte Franca Novaka, 3. jugoslovenski bijenale male plastike
1978 — Zrenjanin, Mala galerija, izložba Tri akcije u udruženom radu
— Beograd, Umetnički paviljon Cvijeta Zuzorić, 3. jugoslovenski bijenale male plastike
— Sarajevo, umetnički paviljon Collegium artisticum — Centar Skenderija, Umjetnost u Jugoslaviji 1970—1978.
— Auckland, Christchurch, Wellington, Dunedin, Jugoslovenska savremena umetnost
— Beograd, Umetnički paviljon Cvijeta Zuzorić, Umjetnost u Jugoslaviji 1970—1978.
1979 — Novi Sad, Galerija Radničkog univerziteta Radivoj Ćirpanov, Jedan mogući izbor — Osam beogradskih umetnika.
— Manila, Jugoslovenska savremena umetnost

NAGRADE:

1964 — Beograd, nagrada za skulptorsko rešenje zida na Domu omladine u Beogradu
— Beograd, nagrada za skulpturu fonda »Sreten Stojanović«
1970 — Beograd, delio prvu i drugu nagradu na konkursu za idejno skulptorsko i urbanističko rešenje zelene površine za naselje »Šumice« u Beogradu
1971 — Kruševac, prva nagrada na konkursu za skulptorsko rešenje »Trga mladih« u Kruševcu
1972 — Beograd, (sa vajarom Miloradom Tepavcem) četvrta nagrada na konkursu za skulptorsko i urbanističko-arhitektonsko rešenje spomenika Vladimiru Iliču-Lenjinu, (prva i druga nagrada nisu dodeljene)
1977 — Murska Sobota, otkupna nagrada Skupštine opštine Murska Sobota na izložbi 3 jugoslovenski bijenale male plastike.

DELA:
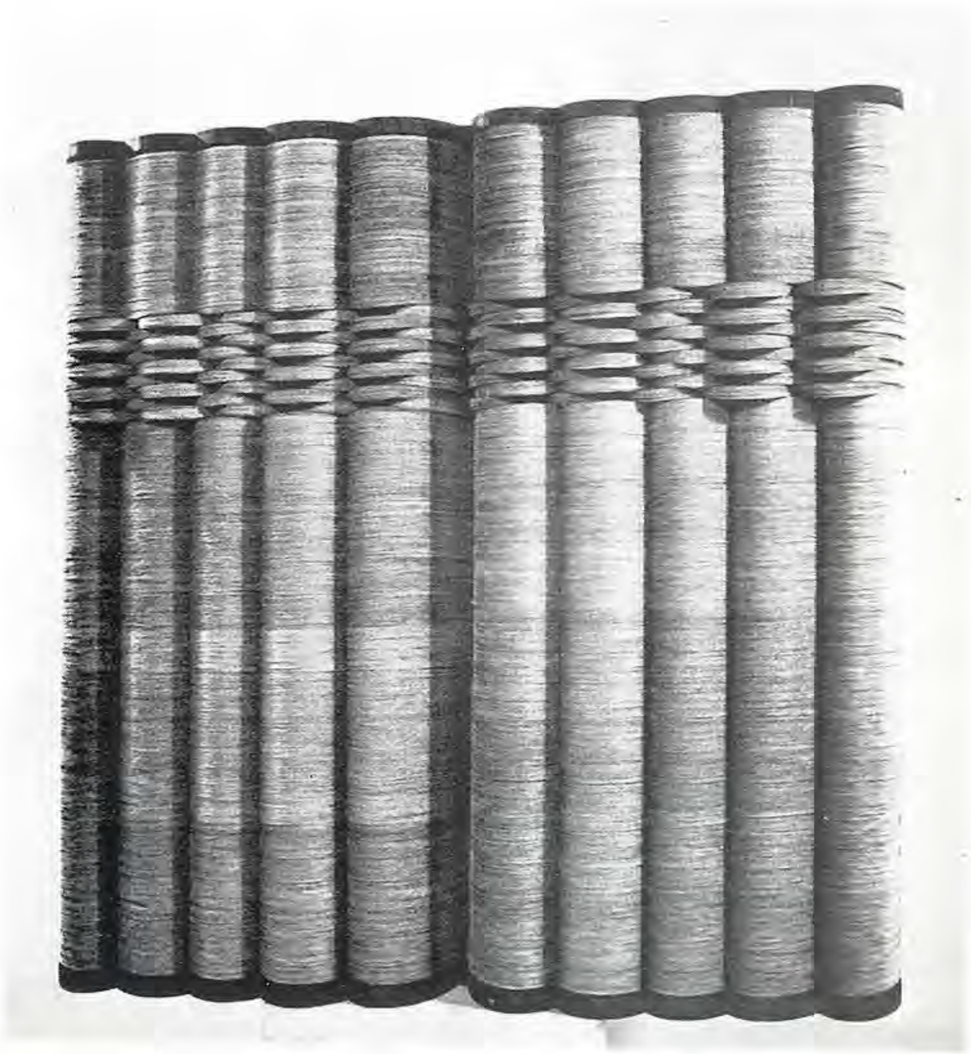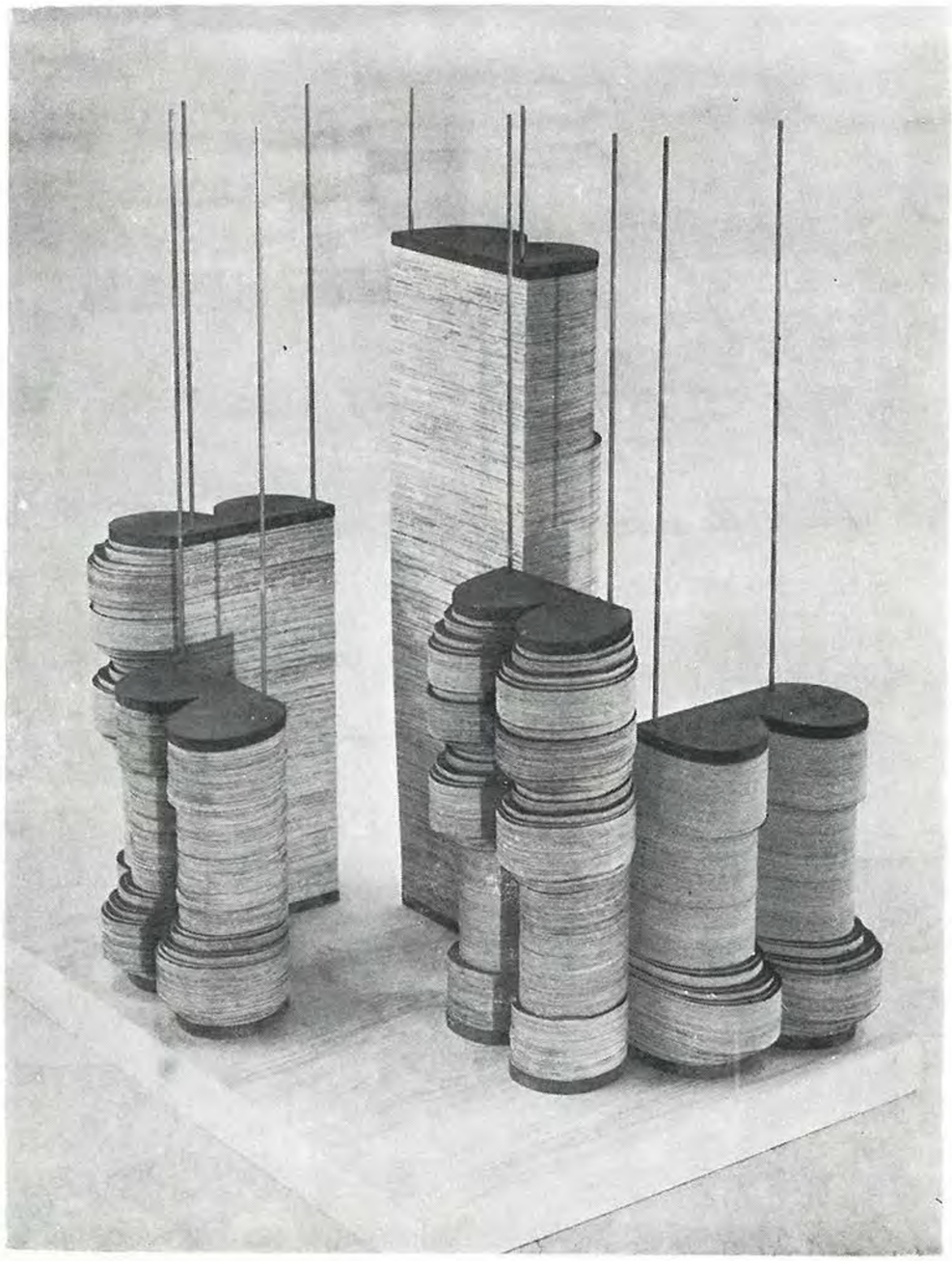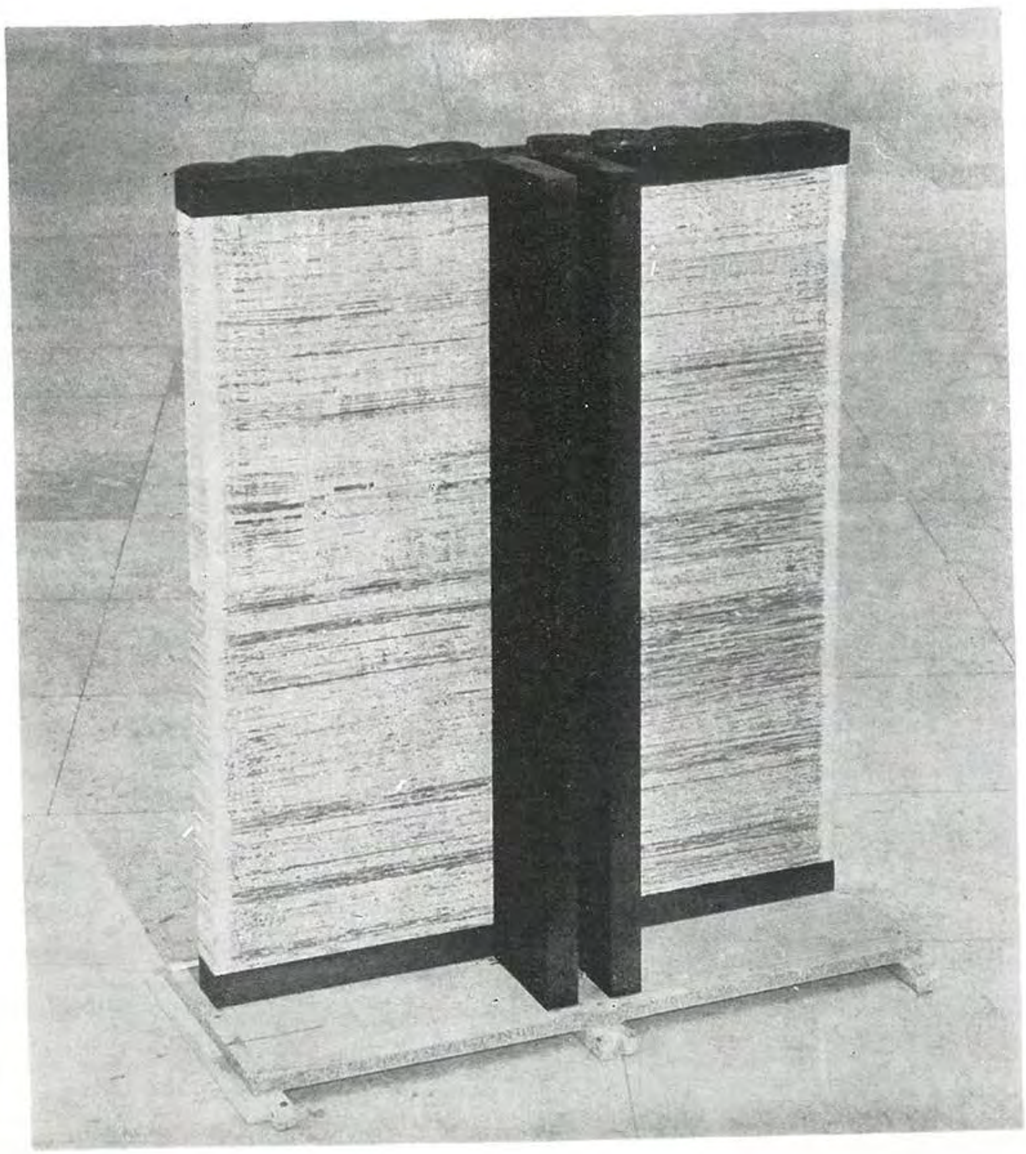
— Beograd, Muzej savremene umetnosti
— Beograd, Galerija Kolarčevog narodnog univerziteta
— Kruševac, Narodni muzej
— Zrenjanin, Savremena galerija umetničke kolonije Ečka
— Prilep, Fondacija fabrike CRN BOR
— Beograd, Fondacija »Sreten Stojanović«, Akademija za likovne umetnosti
— Grac, Nova galerija
— Novi Sad, Galerija Savremene likovne umetnosti
— Subotica, Galerija Likovnog susreta
— Zrenjanin, fabrika ŠINVOZ, skulptura Metalne krošnje
— Batočina, Trg D. Petrović - Šane, skulpture Kameni cvetovi